

Hudallergiframkallande ämnen

Inledning

1 Yrkeshudsjukdomarna beräknas kosta EU 600 miljoner euro och ungefär 3 miljoner förlorade arbetsdagar om året. De drabbar i stort sett samtliga industri- och affärssektorer och tvingar många arbetstagare att byta jobb.

För Europeiska arbetsmiljöveckan 2003 utarbetar arbetsmiljöbyrån en rad faktablad med information om arbetarskydd och hälsa i samband med farliga ämnen. Detta faktablad innehåller uppgifter om hudallergiframkallande ämnen och skyddsåtgärder för hudexponering.

Vad är det i arbetsmiljön som orsakar hudproblem?

Problemen orsakas av att huden kommer i kontakt med vissa ämnen på arbetsplatsen. Det är främst händer och underarmar som kommer i beröring med ämnena och alltså påverkas mest, men även andra delar av kroppen kan drabbas. Det börjar med att huden blir torr, röd och kliar. Den kan bli svullen, få sprickor, fjälla sig. Förhårdnader och blåsor kan också uppträda.

Hur fort en hudreaktion uppträder beror på ämnets styrka eller kraft och hur länge eller hur ofta det kommer i beröring med huden. När arbetstagarna är borta från arbetsplatsen, t.ex. under veckoslut och semestrar, lindras problemen ofta.

De arbetstagare som är i riskzonen är främst de som använder vatten och regelbundet utsätts för olika vätskor som kan bryta ner hudens naturliga försvar. Extrema temperaturer, solstrålning och biologiska risker inverkar också.

Vad är hudallergier?

Människans immunsystem är byggt för att försvara kroppen mot smitta och andra skadliga angrepp utifrån. Sensitisering är en speciell form av immunisering. En sådan överkänslighet kallas allergi. Det är hudallergier som framkallar hudallergier.

Vad är hudallergiframkallande ämnen?

Det finns två olika slags hudallergiframkallande ämnen, nämligen kemikalier och proteiner som finns i naturliga material.

Kemikalieallergier utvecklas vanligen över tid, medan proteinallergi kan uppträda mycket snabbt.

I vissa fall kan allergener orsaka hudsymptom vid inandning eller förtäring. Kemikalier som kommer i kontakt med huden kan också orsaka allergiska symptom i andningsorganen. Vissa farliga ämnen, t.ex. från växter och vissa läkemedel kan framkalla fotoallergiska reaktioner i kombination med exponering för solljus.

Exempel på hudallergiframkallande ämnen och riskyrken

Kemikalie	Källa	Yrke
Metaller, även damm och ångor		
Nickel	Metaller, lödning, föremål som innehåller nickel, t.ex. saxar, mynt	Plätare, elektronikindustrin, metallarbetare, frisörer, kassörer
Krom	Cement, läderhandskar, metaller, material för garvning	Byggnadsarbetare, metallindustrin, skinn garvning
Kobolt		Smältverk
Hartser och plaster		
Kolofonium	Hartser, elektriska lödkolvar, bindemedel	Hartsindustrin, musiker, dansare, elektronikindustrin
Epoxyhartser	Färger och fernissor	Målare, elektronikindustrin, tillverkningsindustrin, byggnadsindustrin
Isocyanater	Isoleringskum, färger och fernissor	Byggnadsindustrin, målare, tillverkningsindustrin
Akrylater/metakrylater	Mjukningsmedel för färg, dentalmaterial, syntetiska naglar, plast, fästmedel	Tandtekniker, skönhetsexperter, metallarbetare
Formaldehyd	Kosmetiska, plast, hartser	Frisörer, sjukvård, tillverkningsindustrin, textilförpackare, konserveringsindustrin
Desinfektionsmedel		
Parafenylendiamin	Oxidativa hårfärger	Frisörer
Textilfärger och pigment		Textilarbetare
Färgmedel		
Glutaraldehyd		Sjukvård, skönhetsexperter, städare, papperstillverkning, offshore
Dofter	Rengöringsmedel	Städpersonal, frisörer
Läkemedel antibiotika		Sjukvård
Skyddsmedel kloracetamid, ämnen som ger ifrån sig formaldehyd, isotiazolinoner, parabener	Metallkapningsvätskor, kosmetika, träskyddsmedel, vattenbaserade färger, lim	Metallarbetare, skönhetsexperter, massörer, frisörer, träarbetare
Gummikemikalier Tiuramacceleratorer, fenylendiaminderivat		
Lösningsmedel d-Limonen, Etylendiamin	Färger, putsmedel, avfettningsmedel	Metallarbetare, målare, arbetare vid bandet, mekaniker, tryckare
Industrienzymer	Amylaser i mjöl, proteaser i rengöringsmedel osv.	Livsmedels- och rengöringsmedelsindustrin, städare

Proteiner i naturliga material

Naturliga gummitatexproteiner	Skyddshandskar, medicinska instrument	Sjukvårdspersonal, frisörer
Djurproteiner	Djurmjäll, -epitel och -urin	Lantbrukare, laboratoriedjurskötare
Livsmedel Prydnadsväxter	Grönsaker, växter Mjöl Kryddor	Lantbrukare, florister, köksarbetare, kockar, livsmedelsindustrin, bagare

Hur förhindrar man exponering?

Kartlägg de arbeten där det är troligt att exponering förekommer

Bedöm de ämnen som används i arbetet, även nya ämnen. Det är lämpligt att göra en förteckning över de agenser som kan vara hudallergiframkallande och bedöma exponeringsgraden.

Vissa kemiska hudallergiframkallande ämnen är klassificerade och förtecknade i olika EU-förordningar. De är märkta (*) med R-fraserna R 43 «Kan framkalla allergier vid kontakt med huden» eller R 42/43 «Kan framkalla allergier vid inandning och kontakt med huden».

I gränsvärdeslistorna finns också indikationer om ämnenas allergiframkallande potential (*), och deras förmåga att tränga igenom huden (*). Det händer att mycket små halter av ett ämne, som kan ligga långt under koncentrationsgränserna för märkning och exponeringsgränsen, framkallar allergiska reaktioner hos känsliga personer.

Eliminera eller ersätt skadliga ämnen

Ersätt det hudallergiframkallande ämnet eller ändra arbetsprocessen för att undvika exponering. Inför till exempel «no touch»-tekniker med hjälp av materialförpackningar som förhindrar oavsiktlig kontakt.

Minska exponeringen om ämnet inte kan ersättas

Antalet arbetstagare som exponeras, exponeringens längd och frekvens, samt koncentrationen av det hudallergiframkallande ämnet bör hållas så lågt som möjligt. Det finns förlagor till anvisningar och riktlinjer (*). Ändras arbetsmetoderna skall den ändrade hudexponeringen kartläggas.

Det går att minska hudkontakten med ämnena på följande sätt:

- 1. Installera olika anordningar på arbetsplatsen** som punktutsug, stänkskydd och skärmar.
- 2. Tillhandahåll** lämplig och tillgänglig **skyddsutrustning**. Den skall överensstämma med EU:s bestämmelser (*). Var noga med att utrustningen för personlig användning, t.ex. handskar väljs med omsorg, sköts noga och byts ofta. Det finns allmänna anvisningar för val av handskar (*) och kläder (*). Genomträngligheten och och tåligheten mot kemikalier skiljer sig mycket åt, beroende på tillverkare, material, modell och tjocklek. Därför är det lämpligt att studera tillverkarens specifikationer för handskarnas tålighet. Skyddshandskar och stövlar kan framkalla allergier, i synnerhet om de är av latexgummi eller läder som garvats med ämnen som innehåller krom. Sådana produkter skall helst inte användas.
- 3. Gör en hudskyddsplan**
Planen bör innehålla åtgärder och anvisningar för hur man
 - skyddar huden före arbetet
 - rengör huden under och efter arbetet
 - sköter huden efter arbetet
 med tanke på
 - typ av nedsmutsning, dvs. olja, fett eller kraftigt vidhäftande ämnen som fennissa, kåda, lim
 - fuktiga och våta arbetsplatser: vätskor för metallbearbetning, vatten, tvätt- och rengöringsmedel
 - hur man skall skydda huden när man bär handskar
 - skydd mot UV-strålning vid svetsning och arbete i starkt solljus.
- 4. Se till att det finns ordentliga tvättmöjligheter**
- 5. Håll rent på arbetsplatsen och var noga med den personliga hygien:**
 - skydda hela kroppen, även ansikte och hals
 - håll huden ren
 - se till att skyddskläderna är hela och rena

- om engångskläder och -handskar används, skall de bytas ofta, eftersom kemikalier kan samlas på dem och tränga igenom materialet
- håll rent på arbetsplatsen, rengör även maskiner och verktyg
- se till att utspädda kemikalier, t.ex. rengöringsvätskor, håller rätt styrka; är de för starka, kan de lätt framkalla hudproblem.

Var uppmärksam på hudproblem och reagera direkt

Hudsjukdomar som kan ha samband med arbetet skall rapporteras omedelbart och läkarundersökning göras. Kolleger som utför samma arbete kan också ha liknande hudproblem.

Informera, rådfråga och utbilda arbetstagarna så att de i görligaste mån undviker hudkontakt med skadliga ämnen.

Se till att arbetstagarna

- känner till de hudallergiframkallande ämnen de exponeras för
- har fått undervisning i arbetsskydd
- använder de kontroller som finns
- har fått lära sig att använda personlig skyddsutrustning
- vet hur de skall kontrollera sin hud
- förstår fördelarna och begränsningarna med olika hudskyddsåtgärder, t.ex. att smörja in sig före arbetet
- rådfrågas
 - om resultaten av riskbedömning och riskövervakning
 - när farliga ämnen ersätts
 - om val av personlig skyddsutrustning.

KROM i Cement

Vattenlösligt sexvärt krom, som är klassificerat som cancerframkallande och sensibiliserande, kan framkalla smärtsamma, handikappande, allergiska eksem hos människor som exponeras för våta cementpreparat som ofta används i byggnadsindustrin. En studie av 5 000 personer som byggde kanaltunneln visade att hälften hade hudproblem och att hälften av dessa var känsliga för sexvärt krom.

Det går att minska det sexvärda kromet i cementen genom att tillsätta 0,35 % järnsulfat. Det har visat sig att detta minskar de skadliga hälsoeffekterna. I de medlemsstater där tekniken har införts har antalet fall av eksem som framkallats genom exponering för cement reducerats kraftigt.

Europeiska kommissionen diskuterar för närvarande om användningen av cement med höga halter sexvärt krom skall begränsas. Sedan 2002 har det varit nödvändigt att märka dessa cementprodukter som allergiframkallande.

Ytterligare upplysningar

Andra faktablad i serien om farliga ämnen och ytterligare upplysningar finns på webbplatsen <http://osha.eu.int/ew2003/>, som fortlöpande aktualiseras och utvecklas.

(*) Enligt direktiven 67/548/EEG och 1999/45/EG och ändringar som rör krav på provning, klassificering, förpackning och märkning av farliga ämnen och preparat.

(*) Oftast märkt med ett «S» i gränsvärdeslistorna

(*) Anmärkningen «Hud» skall göra arbetstagarna uppmärksamma på att det inte räcker med luftsampling för att korrekt kvantifiera exponeringen och att åtgärder för att förhindra signifikant absorption genom huden kan krävas.

(*) T.ex. för tryckeribranschen <http://www.hse.gov.uk/pubns/ipex11.pdf> eller <http://www.druckindustrie.ch/images/d/arbeitsicherheit/Haut2.pdf>

(*) Direktiv 89/686/EG om personlig skyddsutrustning

(*) T.ex. <http://www.hse.gov.uk/pubns/indg330.pdf>

(*) T.ex. http://www.osha-slc.gov/dts/osta/otm/viii/otm_viii_1.html#3